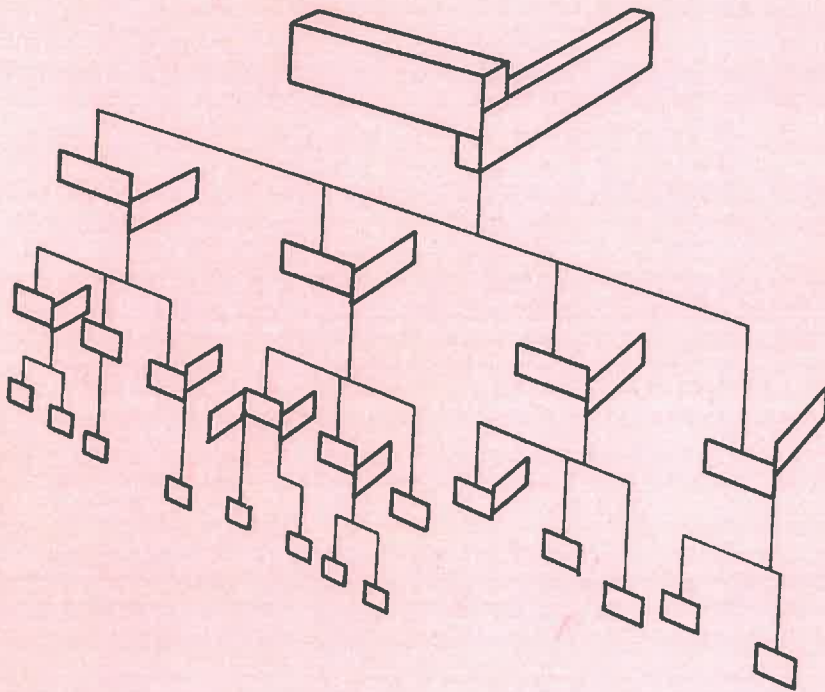


# ORPANA

N:o 4  
1983



1. Sukututkimuspäivä  
Tampereella 14.1.84
2. Seuran toimitsijat
3. Sos.neuv. P.Lehtine  
Terveydenhuoltoa  
ennen Tampereella
4. "Etsintäkuulutus..."
5. Eila Vihtiälä  
Minun syntymäkotini
6. Mikrofilmien  
varausjärjestelmä
7. Pikakäynnillä  
siirtolaisinstituutissa
8. Kangasalan sanomist

ISSN-tunnus: 0359-128X



TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y.

SUKUTUTKIMUSPÄIVÄ lauantaina 14.1.1984

Tampereen työväenopiston/Sampolan,  
osoite Sammonkatu 2, II kerroksen  
luentosalissa no 2

Speaker: toimittaja Kaarlo Haapanen

O h j e l m a

- klo 10 Kokoontuminen Sampolassa  
Seuran julkaisujen esittely ja myynti  
(Orpanat, vuosikirjat)
- 10,30 - 10,45 Tervehdyssanat  
Hallituksen puheenjohtaja Vesa Leppänen
- 10,45 - 11,45 FL Kirsti Arajärvi, esitelmä:  
Pitäjänhistoria ja sukututkimus  
Keskustelua
- 11,45 - 13,00 lounastauko  
Ruokailu Sampolassa
- 13,00 - 14,00 Dosentti Anneli Mäkelä, esitelmä:  
Mitä tarkoittavat perintötilat, kruunun-  
tilat, rälssi ja donaatiot sekä lahjoit-  
ukset eri muodoissaan.  
Keskustelua
- 14,00 - 14,30 Läsnäolevien sukututkimusseurojen esittely  
ja tervehdykset
- 14,30 - 16,00 Kahvitarjoilu  
Kaarlo Haapanen kertoo suunnitellusta  
USA:n matkasta (mm käynti Salt Lake Cityn  
arkistokeskuksessa)  
Vapaata seurustelua  
Päätössanat

Ennakoilmoittautuminen suotava  
ruokailuvahvuuden saamiseksi

O R P A N A

29824. Päätoimittaja

Nro 4 1983

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y:n  
tiedotuslehti

Toimituskunta  
Kaarlo Haapanen  
Vesa Leppänen  
Osmo Merikoski

Päätoimittaja  
Kaarlo Haapanen  
Leppästentie 7-9 C 12  
33450 Siivikkala  
puh. kotiin 460 464

Seuran sihteeri  
Meri Tila  
Rimminkatu 25 B 4  
33250 Tampere 25  
puh. kotiin 231 24

Seuran rahastonhoitaja  
Rakel Kivimaa  
Sammonkatu 28 K 105  
33540 Tampere 54  
puh. toimeen 320 00 kotiin 651 724

Kansilehti  
Kalevi Mäki-Kihniä

Puhtaaksikirjoitus  
Marjatta Rintala  
Kalkunviertotie 1 D 63  
33330 Tampere 33  
puh. toimeen 430 755 kotiin 431 292

Paino ja nidonta Kopiopaino KY  
Tampere puh. 313 16

Sosiaali- ja terveyshuollon kehitys Tampereen seudulla

25.10. 1983 Paavo Lehtinen

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehitys Tampereen seudulla on luonnollisesti samantapaista mitä se on ollut muuallakin Suomessa. Kehitystähän ei tule mitata lyhyellä aikavälillä ei ainakaan silloin ku tarkastellaan yhteiskunnallisia muutoksia

terveydenhuolto- ja sosiaalihuolto ovat yhteiskunnassa rinnakkaistoimia ja monessa tapauksessa ne menevät sisäkkäin, eikä niitä tulisikaan laskea toisistaan irtautumaan, ei palvelutehon kuin kustannustenkaan vuoksi.

Minusta tuntuu, että kun lähdetään tarkastelemaan maassamme tapantunutta kehitystä on tarpeen ottaa ainakin 50 vuoden aikaväli, jotta havainnot ovat riittävän selkeitä. Vuosisadan vaihteen aikoihin sosiaaliturva oli todella vaivaishoitoa yhteiskunnan osalta ja käytännössä yleisemmin suvun-, perheen-, ja naapurien antamaa apua. Lääkäripalvelutkin maaseudulla olivat todella vähäiset. Hieroja ja kupparit sekä kättilöt olivat niitä joiden avulla oli tultava toimeen. Moni perheenhuoltaja joutui ennenaikaiseen hautaan vain siksi, ettei ollut saanut ajanmukaista hoitoa. Perhe jäi useasti varsin suuriin vaikeuksiin niissä tapauksissa. Pitkät matkat ja kulkemisen muodot joista nopein oli hevoskyyti, olivat monesti hoidon esteenä.

Kolmekymmenluvulta muistan kaksikin tapausta joissa kummassakin reumatismin aiheuttamaa oli 100 %n invaliditeetti ja vielä melko nuorilla miehillä. Toinen sai hoidon veljensä kodissa ja hän pystyi käsillään vähäiseen askarteluun, mutta asiallisesti hän oli vuodepotilas, vaikka kohtelu uskoakseni oli myönteistä niin varmaa on, että tätäpäivänä hänen olosuhteensa olisivat paljon paremmat. Toisessa tapauksessa miehen vammat olivat hyvin pahat, hän oli käyristynyt kaikin tavoin ja hänellä oli suuria vaikeuksia selviytyä henkilökohtaisista asioistaan. Hän joutui kuukauden tai parin välein siirtymään sukulaisperheestä toiseen, siksi että näin oli sovittu suvun kesken. Se vää on ettei ilmapiiri näissä oloissa vammaisen kannalta useinkaan ollut mielyttävää.

Kyllä 30-luvulla maaseutuoloissa löytyi vielä eräänlaista huoltolaishoitoa, sen muoto oli se että kunta maksoi hoitotaloon korvausta siitä, että se vastasi hoidon tarpeessa olevan toimeentulosta. Hoidokit osallistuivat talon töihin kykyjensä mukaan ja mo-

nessa tapauksessa heidän elämänsä oli järjestetty niin ettei siinä ollut mitään huomautuksen aihetta, kun huomioon otettiin silloinen elämisen taso.

Ehkä vaikeimmissa oloissa elivät ne perheet joilla oli suuri lapsiluku ja tuloina vain satunnaiset palkkatulot. Muista erään perheen jossa oli kymmenkunta lasta ja asuntona n. 20 m<sup>2</sup> yhden huoneen mökki, jota he eivät itse omistaneet, mutta josta tuskin myöskään maksoivat vuokraa siksi, että talon omistaja halusi auttaa perhettä. Isäntä oli muutenkin hyvin sosiaalinen mieleltään. Tämän köyhän perheen lapset joutuivat varsin useasti kerjysmatkalla pyytämään ruoka-apua siksi, että heillä ei todella ollut rahaa ostaakseen ruokaa.

Kolmekymmenluvulla työttömyys oli todella ankarakokemus Suomessakin, se oli sitä erityisesti kaupunkien vähävaraisille, mutta vaikeudet kohdistuivat myös maaseudun köyhään väestöön mm. siksi, että hyvässä uskossa ja toivossa oli tulleet hankituksi oma mökki pienen maa-alan kanssa ja samalla jouduttu ottamaan pankkilainaa ja kun sitten työ loppui niin tosi vaikeudet alkoivat. Monet nuoret miehet pestautuivat taloihin ns. ruokapalkalla, toisinaan he tekivät täyttä työpäivää ja korvauksena saivat talon ruuan ja asunnon talon pirtistä muun väen kanssa. Onnellisessa asemassa olivat ne jotka pääsivät ja pystyivät metsätöihin, sillä ansiotaso sittenkin turvasi lähes kohtuullisen elämisentason. Minun onneni oli kuulua tähän ryhmään. Jo kansakouluikäisenä kyläkin, kahdeksanvuotiaasta alkaen, "lisänä se oli rikka rokassa". Naisten osalta tilanne oli hankalampi koska heidän oli vaikeampi saada mitään työtä. Taajama paikoissakin jouduttiin toimeenpanemaan ruuanjakelua eli "soppajonoja", koska muutoin ei olisi selviydytty.

Tänäpäivänä työttömyys on edelleen kova koettelemus ihmiselle mutta vastaavaa tuskaa ei nyt onneksi tarvitse kokea. Kiitos yhteiskunnan järjestämien tukitoimien. Meidän sosiaaliturvamme on kansainvälisestikin mitattuna varsin korkealla tasolla. Teknillinen kehitys on tuonut taloudellista hyvinvointia ja sen tuloksia on voitu ohjata yleiseksi hyödyksi. Yhteiskunnan suhtautuminen mm. invaliideihin käynnistyi voimakkaasti sodasta johtuen. Tunnettiin vastuu sodasta erikoisesti kärsimään joutuneisiin nähden ja tästä varmaankin juontui se, että muutkin vammaisryhmät ovat saaneet aikaisempaa paremman suhtautumisen osakseen.

Kehitysvammaisten kohdalla muutos on erinomaisen merkittävä. Sillä heillä ei ollut lainkaan omaa hoito systeemiä ja heidän perheittensä asema oli todella huono, onneksi nykyisin tämä lohko

on korkeatasoisesti hoidettu. Lapsiin kohdistettu huomio on kokenut varsinaisen kehityksen 40-luvun jälkeen. Tampereenkin ensimmäiset "lastentalot" tehtiin 50-luvun alkupuolella. Sitä ennen lapsen hoito oli järjestettävä kodin piirissä tai jonkun mummon avulla. Myös äidit olivat nykyistä enemmän kotona hoitamassa lapset ja perheen asiat. Nythän yhteiskunta on luonut varsin tehokkaat muodot lastenhoidon suhteen alkaen äitiysneuvoloiden palveluista jatkuen aikuistumiseen asti.

vanhusten huolto on kokenut myös todella suuren muutoksen, on sitten kysymyksessä laitoshoido tai ns. avohuollon tila. Ikääntyneet ja sellaiset henkilöt, jotka eivät kykene asioitaan hoitamaan ovat ongelmallisina ryhmä. Sillä heidän suhteellinen osuutensa väestöstä kasvaa nopeasti. Tampere tarvitsee jopa kiireellisesti uusia laitospaikkoja heidän hoitamisekseen. Onneksi vanhempien ihmisten asunto-olot Tampereella ovat nyt kunnossa. Kuusikymmenluvun alkupuolellahan aloitettiin määrätietoinen ns. vanhusten asuntojen tuotanto, joka nyt tuntuu täyttävän tarpeen. Samoin heihin kohdistuneet palvelut ovat todella huomattavat, jopa viihteenkin osalta.

Eläketurva on kehittynyt Suomessa varsin turvallisiksi. Yleinen kansaneläke jo antaa perusturvan ja sen rinnalla ja ehkä edelläkin ovat eri työeläkejärjestelmät tuoneet eläkeläisille turvallisen elintason, nehan ovat vakuutus periaatteella toimivia ja siten palkansaajan ansiosta siirretään osa eläketurvan luomiseen. Toisinsanoen henkilö antaa itselleen eläkkeen. Vii-sikymmenluvulla isommat teollisuusyrityksethan loivat talokoh-taisia eläkerahastoja tai kassoja, mutta nehan ovat asiallisesti poistuneet lainsäädännön kautta tulleen muutoksen myötä.

Kun terveyden- ja sosiaaliturvan määrä on noussut nopeasti ja tehokkaaksi on se aiheuttanut keskustelua siitä, että onko se joiltain osin ylihyyä, siksi että niitä palveluja käytetään yli asiallisen tarpeen. Kritiikki luonnollisesti syntyy siksi, että kansa kuitenkin kulut maksaa ja maksaja pelkää toisaalta varojensa tuhlausta.

Unkin varmasti paikallaan se, että hyvinvoinnissakin valvotaan se ettei synny tuhlausta.

Paavo Lehtinen sosiaalineuvos

## Yleinen etsintäkuulutus.

Täten kehoitetaan asianomaisia kruunun- ja kaupunginpalvelijoita tarkoin tiedustelemaan Tampereen kaupungista kotoisin olevaa irtolaista Kaarlo Edvard Aleniusta, jonka Kokkolan kaupungin Raastuvanoikeus kuluvaan Huhtikuun 7 päivänä on tuominnut toiskertaisesta varkaudesta pidettäväksi yhden vuoden kuritushuoneessa ja joka mainitun Raastuvanoikeuden passituksella matkalla tšekäläiseen lääninvankilaan saman kuun 9 päivänä oli saapunut Seinäjoen aseman läheisyydessä olevaan siirtovankilaan, missä hän kuitenkin vielä mainitun kuun illalla kello  $\frac{1}{2}$  8 tienoilla oli saanut tilaisuuden karata, sekä hänet tavattaessa kiinnioittamaan ja tšekäläiseen lääninvankilaan passittamaan.

Sen ohessa ilmoitetaan täten tiedoksi, että Kaarlo Edvard Alenius, joka on 25—30 vuotias, keskikokoinen punaposkinen mies, mustanpunertava tukka, samankarvainen pieni huuliparta, vanhanpuoleinen hillerinnahkainen pyöreä lakki päässä, karkaustilaisuudessa oli puettu pieneen mustanruuniin nuttuun, vanhoihin mustiin housuihin serviottikankaasta ja puolisaappaat eli patinikengät jaloissa. Waasan lääninkansliassa Huhtikuun 14 päivänä 1902.

F. G. Björnberg.

Frans H. Ekblom.  
m:ty.

N:o 1218.

11



## PAPIN-TODISTUS

*of* Kalajoen seurakunnasta,  
KUOPION HIPPAKUNTAA.

N:o

v:nä ~~1898~~

*of* Ihellisenpoika August *of* Wiljam Augustinpoika Takunen tästä seurakunnasta, syntynyt  $\frac{6}{7}$  1879, on vielä ripillä käymätön, vaan hyvä ja puhdasmaineinen, joka täten hänestä todistetaan <sup>hänestä</sup> oleskellessaan vieralla paikkakunnalla. Kalajoella, Lokakuun 15 päivänä 1898.

*of* Antton Heilala  
Kirkkoherran apulainen

Eila Vihtiälä

## MINUN SYNTYMÄKOTINI

Sijaitsee Kangasalan Raudanmaalla Keson kylässä.

Tyypillistä Raudanmaan maastossa on sieltä täältä maan uumenista esiinputkahtelevat pöytämäiset kalliot, äkkijyrkästi myös maahan katoavat. Tällaiselle kalliopöydälle isoisäni rakensi talonsa.

Lapsuudenmuistoihini kuuluu lähtemättömästi eräs tapaus, jolloin seurakunnan vastavalittu kirkkoherra Hannes Pihlmaa tuli kotiini ensimmäisen kerran. Hän seisoj ovella ja ennenkuin hän tervehti äitiäni (kädestä) hän sanoi: "Tähän taloon tullessa muistuu mieleen tarina viisaasta miehestä, joka rakensi talonsa kalliolle."

Kalliolle isoisä todellakin talonsa rakensi kuten elämänsäkin. Tutkittuani tämän suvun vaiheita olen tullut siihen tulokseen, että se lujin perustus isoisän vauraudessa kuitenkin oli hänen ensimmäinen vaimonsa Gustaava Tuomaantytär Särkikoski, jonka perintörahoilla Heikkilän talo ostettiin 11.12.1880, 3000 markan kauppasummasta. "Kaiken sen kanssa, mitä taloon kuuluu, ja laillisesti kuuluman pitää pois annan, itseltäni, vaimoltani, ja perillisiltäni, ja omistan sen saman ostajalle, ja hänen omaisillensa ikuiseksiomaisuudeksi... jne". Näin kirjoitti Kustaa Hilden-Heikkilä tuolloin laaditussa kauppakirjassa. Tuskalliselta tuntuu, että tänä päivänä se ikuinen omaisuus tuntuu pala palalta joutuvan vieraisiin käsiin, kantatilasta lohkaistut perintömaat on kaikki myyty, kantatila toki vielä pitää puoliaan.

Millainen tämä Heikkilän 7/24 manttaalin talo silloin oli, tiedän vain vähän. "Rakennuskin oli nin rikkiön ettei ovikan käyny", muistan kuulleen. Äitini, isän puheita kerraten sanoo: "Ne rakensi", joka merkitsee isoäitini voimakasta panosta sekä rakennustyössä että talonpidossa.



Olen kuullut kylässä matkittavan niinsanotuilla lentävillä lauseilla, (jotka kuvaavat sanojansa luonnetta) Gustaavan tokaisseen: "Mennääh ny pannaan se (mylly)kalu kuntoon". Toisesta vaimosta sen sijaan on jäänyt ehkä hiemen lämpimämpi lause "Parsistees mun sukkani".

Isoisä oli Molzian mylläripoika, itsekin mylläri jo kolmannessa polvessa. 30-vuotiaana hän avioitui Gustaava Tuomaantytärtären kanssa ja 2 vuotta myöhemmin hän sai apeltaan Tuomas Särkikokelta rahat talonostoa varten. Senaikuisen tavan mukaan hän kuitenkin huudatti talon omiin nimiinsä, seikka, joka myöhemmin hänen toisen avioliittonsa kautta tuli talolle hyvin raskaaksi.

Keson kylä oli rakennettu kahdelle tonttialueelle ns. ylä- ja alakylään. Kylän 5 taloa sijaitsivat alakylässä, nykyistä tietä kulkien rivissä ensin Heikkilä, sitten Erola (Heikkilästä erotettu) Hakkari, ja Markkula, ja lähempänä Vesijärven rantaa Ati eli Aatinen.

Yläkylä taas oli muodostunut ns. lopotinkallion ympärille ja siellä asui itsellisiä mm. useimpia puuseppiä, seppiä sekä sotilastorppari. (Omakin kesäasuntoni sijaitsee tämän yläkylän liepeillä, jossa voi aivan aistia vuosisataisen asutuksen, vaikka olemme raivanneet sen koskemattomaan metsään.)

Vaari ja mummo muuttivat Kesoon v. 1881 kevättalvella, jolloin rakennustyö alkoi. Talon vanha päärakennus siirrettiin ehkä ensimmäisenä uudelle tontille pakariksi. Siinä tehtävässä se oli vuoteen 1937, jolloin isäni muurasi leivinuunin pirttiin ja pakari jäi palvelemaan ainoastaan mankelihuoneena ja työmiesten kesäaikaisena nukkumapaikkana. 1954 se purettiin ja eräs naapuri osti hirret saunan rakennuspuiksi. Tämä samainen pakari oli kerran syttynyt palamaan, "jo ilmiliekissä" yksin lasten kanssa kotona ollut Gustaava-emäntä, mummoni, sammutti tulipalon.

Onko talon aittarivi vanha? Luultavasti. Sen päädyssä on pieni kamari, jossa on sekä muuri että hella ja se on alumperin ollut maitokamari, mutta ainakin vuodesta 1920 sitä on käytetty asuinhuoneena tähänkin päivään asti. Aittarivi on rakennettu tontin

länsisivulle ja se pihasta katsoen peittää näkymän kylään, mutta eteläpäädyn ohi avautuu kaunis näkymä Vesijärvelle. Sen maitokamarin pääty on etelään ja pohjoispuolella aittarivi jatkuu vettana, välissä oli vaan pieni sola, johon oli sijoitettu taidokkaasti rakennettu "huusi". Nyt vanhannavetan paikalla on suuri puuliiteri. Tallirakennus oli rakennettu pihan pohjoispuolelle päädyt länsi - itäsuuntaan, länsipäädyssä oli toinen navetta, jonka isäni oli rakentanut 20-luvulla, sitten hevos-talli neljälle hevoselle, heinäpuoli, ratasliiteri ja puuliiteri. Tämän rakennuksen taitse kulki silloin kylätie ja tien takana pitkä rivi suuleja, tiilimakasiini, latoja, riihet ja vähän kauempana tiilitehdas, joka oli alunperin vaarin rakentama, tarvitsihan hän talon rakentamiseen paljon tiiliä, mutta isäni siellä poltti tiilet suureen navettarakennukseen, jonka hän äidin kanssa rakennutti sinä vuonna, kun minä synnyin. Tallirakennusta varten polttamallaan tiiliverstaalta hän lähtikin viimeiselle matkalleen lokakuussa 1938. Mutta palatkaamme talon rakennuksiin. Paja seisoi omalla pikku kalliollaan tiilitehtaan vieressä, sekin oli isän rakentama ja äitini toi sinne alasimen myötäjäisinään. (Isän veljet olivat puuseppiä taidoltaan, isä oli rautaseppi, joka taito on periytynyt pojalle ja tämän pojille) Tonttialueen itäpuolella on tänä päivänä kuivaajan mäeksi sanottu alue, jossa ennen sijaitsivat perunakuopat ja nykyisen kuivaajan paikalla oli muonamuorin rakennus, tästä muonamuorista en ole oikein muuta kuullut kuin sen, että pojjaat (isä veljineen) kävi keinuttelemassa muorin ruumisarkkua, jonka tämä oli hyvissä ajoin hankkinut. Olen ymmärtänyt, että se oli köytetty porstuan kattoon. Kuivaajan ja saunan välissä oli kaivot (lähteet, joita täällä entisen järven pohja-alueella on paljon). Kaijo ja saunapolku kulkee hiukan kohoten pihakalliolle, mutta vielä emme poikkea päärakennukseen, vaan haluan johdattaa lukijani sinne toista tietä. Kylätietä, joka erkanee vanhalta Vaasanmaantieltä, kulkee sadan metrin matkan Suomatkan kyläalueeseen kuuluvan kaistaleen läpi, jossa kulkija siis ensi kerran astuu Heikkilän perintömaalle vajaan kaksisataametria se ojentuu aikoinaan sedälleni perintömaaksi erotetun sittemmin vieraalle joutuneen Koivukallion tonttimaan läpi isoille kiville, isoille kiville, jotka niin rakkaina

lapsuudenmuistoissani säilyvät. Minulle kerrottiin lapsena jättiläisen ne siihen heittäneen. Siinä oli minun kotini raja. Lapsuuteni rakkain leikkipaikka. Siitä kotiin mennessä pajamäki jäi oikealle, kuivaajamäki vasemmalle, sauna ja riihi olivat kohdakkain, riihi, jonka isäni rakensi 1922, johon ostettiin "rosma" oikea puimakone jo 30-luvun alussa, siellä oli myös pärehöylä ja vanhasta hevoskiertopuimakoneesta tehty pehkumylly. Riihen ja saunan välissä pieni perunamaa ja sen perunamaan riihenpuoleisessa päässä niin korkeat kirsikkapensaat, ettei lapset ulottunu niitä poimimaan, vaan isä vaikkapa kesken työkiireidensä kävi niistä lapsillensa kukottelemassa Kisperinmarjoja. Muutaman askeleen päässä kasvaa vieläkin iso tuomi, sitten on pieni portti, josta mennään saunalle ja sitten Pihlajat, nuo pyhät puut, aitana ne suojasivat pihapeltoa. Myrsy kaatoi ne isän kuoleman jälkeen, pakkaneen tuhosi Kisperit. Äiti istutti tilalle sireeneitä ja ruusuja. Kaksi pihlajaa on juuresta versonnut. Niistä pihjajista äiti muuten tänäkin päivänä käy taittamassa kasvatuksen tehostusvälineet, tehokkaat ja kestävät kuten äiti itse. Jo kolmatta polvea auttelee elämän alkuun. Pihlajien jälkeen on iso portti, käännytään pihakalliolle. Viljamakasiini vastapäätä porttia jää nyt taakse, samoin punainen tiilinavetta, inansa oikealla käännymme pihaan sen vanhan puuliiterin nurkalta v.-61 hävitetyyn, sen vaarin rakentaman...

Ja siinä se on kotitalo. Piha kaksiosainen, tallirakennus edestä ällän muotoisena, aitan eteen levittyvä vihreä valkoapilamatto ja rakennuksen edessä sileä kallio kamarin ikkunan alla olevalla kallionosalla kiveen hakattuna kaikkien Heikkilän lasten nimi-kirjaimset, minunkin.

Päärakennus on valmistunut v. 1887. Valmistumisvuoden päättelen siitä Tyyne-tätini kertomuksesta, että hänen syntyessään v.-86 rakennus oli vielä kesken ja hänet äitinsä synnytti kyökissä, mutta Hanne, isäni, syntyi kamarissa v.-88. Millainen tämä kalliolle rakennettu talo sitten oli? Kyllä se senaikuiseksi taloksi oli varsinainen ihme ja taidollisuuden näyte. Appeni Wihtiälän isäntä sen talon kauneutta monasti ylisti, hän, joka

oli paljon nähnyt. Vaarillenikin oli kamarin kauneutta kehunut. Vaarini oli katsellut päätyikkunasta Längelmävedelle, sitten etelänpuoleisesta puutarhan yli pellolle, kääntänyt sitten katseensa vinosti länteen Vesijärvelle sanoen sitten "Nin on näköalan kirkkaus". Appeni ei tätä lausetta ymmärtänyt. Talo ei silloin vielä ollut suuri 17 m pitkä 9 m leveä. Länsipäässä pirtti, itäpäässä 2 kamaria, keskellä kyökki etelän puolella, tampuuri pihan puolella, siitä avautui lasiruutuiset pariovet kuistille, ja pirtinpäässä toinen kuisti arkisempi, mutta oli senkin järvenpuoleisella seinällä taidokkaasti tehty vinoruutuinen ikkuna, rappuset oli umpi hirrestä nelikulmaiseksi veistetyt ja lattialankut tulitikkulaatikon paksuiset. Pirtin ovi oli leveä ja raskas, avautuu keskeltä päätyä, vastapäätä muuri valkoiseksi maalattu koristeellisilla reunamuurauksin ja pyöreiksi holvatuin sivusyvennyksin, syvennyksin, joissa lasten niin hauska oli istua, kapeassa kolosessa, jonne hädin tuskin mahtui. Tämän muurin isäni purki v.-37 aloittamansa ja äitini loppuunsaattaman peruskorjauksen yhteydessä, kun leivinuuni muurattiin pirttiin ja lämmitysmuuri sen viereen. Silloin laitettiin taloon myös sähkö.

Mahtavat kattorakennelmat, jo ammoin pehmeän ruskeiksi patinoituneet kattolankut, niskahirret ja kurkihirsi, kaikki suurista puista taidolla veistetyt. Lattialankut, paksut ja leveät, kestävämmän tarkoitettut, paljon nähneet. Viisi sukupolvea päällään kantaneet ilossa ja surussa mukana olleet, pienten lasten ensiaskeleet tunteneet ja pehmeästi vastaanottaneet, kun lapsen epävakainen askel ei olekaan kestänyt. Häähuoneen permantona toimineet, mukana olleet, kun Heikkilän lapset on kastettu, hiljaisena paikallaan, kun kuolema on käynyt. Poislähtijälle kuin hyvästiksi sanoen, minä seison tässä vielä, kun palaat. Vain vähän on muurin edestä keskeltä lattiaa lankut kuluneet, paikalta, jossa niin monet kauniit huonekalut, piirongit, sängyt, pöydät, tuolit, saavit, kiulut ja kirvesvarret ovat muotonsa saaneet, pihanpuoleisten ikkunoiden välissä emäntien kangaspuut helskyneet ja rukit hyrränneet lankaa pitovaatteeseen niinkuin ihmeen kauniisiin ja taidokkaisiin seinävaatteisiin, raanuihin, ryijyihin, löystäkkeihin. Puutarhanpuoleisten ikkunoiden välissä

taas pitkää isännän veistämää pöytää kannattaneet, järkkymättä lukemattomien aterioiden aikana. Jokaisessa nurkassa kauniisti veistetyt sängyt väsyneen uuteen päivään auttamassa, joskus ikiuneenkin lämpimässä sylissä saattamassa. Ovensuussa höyläpenkki. Niin paljon olen itsekin pirtissä nähnyt, vain murto-osan pirtin näkemästä. Muurin molemmin puolin ovat kaunissti veistetyt peiliovet, vaarin tekemät, toinen tampuuriin, toinen kyökkiin. Kyökin ikkunasta on paras katsoa puutarhaa, omenapuita, jotka oli nimetty kaikkien talon lasten mukaan, mutta oli siellä muitakin, oli kulmapuu, sikkuunapuu, paratiisipuu ja tietenkin kellopuu, se, jonka omenoita varkaat niin himoitsivat, että oli kellot laitettava luvatonta ravistamista ilmoittamaan. Korkea listeaita sitä puutarhaa ympäröi, jokaisen listeen huippuun muotoiltu neliömäinen kuvio, pitkä se aita oli pakarin seinästä lähti kiertäen puutarhan, nousi siitä saunapolun tykö, ja kääntyi talon suuntaisesti ja päättyi kamarin kulman kohdalle. Pihanpuoleisen portin molemmin puolin oli istutettu kaksi koivua ja kaksi pihlajaa kuin porttimajaksi, aidan vieressä valkoinen sireenipensas ja keskellä kukkamaa, jossa oli ritarinkannuksia, keisarinkruunuja, ukonhattuja. iiriksiä ja harjaneilikoita lukemattoman monen värisinä. Akleijat, illikat ja sauramot kukkivat villeinä omanapuiden väleissä.

Kyökin "matonpesä" vaihdettiin suureen Kasror-hellaan -37 ja sekin huone peruskorjattiin sinä vuonna, kun valmistauduttiin isän 50-vuotiasjuhliin. Kamarit peilioviensa takana valkoisine kaakeliuuneineen ja ruskeine ornamenttitapetteineen, suurilla ryijyillä, raanuilla, liinoilla ja kauniilla esineillä koristettuina olivat todella kauniit, ne antoivat lapselle paitsi turvallisuuden tunnetta, nuo isäntäväen taidollisuuden näytteet, myös hiukan väärän kuvan varallisuudesta, sillä totuushan on, että piironki ei leipää lisää, niin koree kuin se onkin katsella.

Naapureilla oli karummat asumukset, vaikka vähän suuremmatkin, peltoa enemmän, metsää, lehmiiä, hevosia enemmän, silti olen aina ollut onnellinen, että olen saanut syntyä Heikkilän tyttärenä, kasvaa ja elää siinä talossa 20 vuotta, sillä noina 20. vuotena minä näin niin paljon, elin, en yksin omaa elämäni alkua, vaan

imin itseeni niiden elämää, jotka sen olivat rakentaneet, van-  
 hempieni elämän, jonka näin, niiden muiden, jotka siellä elivät  
 ja niiden, jotka jäivät lähdettyäni sieltä. Tyttärenpoikani  
 sanoessa: "Vaari mennään isomummoo kattoon", kuljen aina miet-  
 teissäni heidän perässään. Näen Heikkilän, en sellaisena kuin  
 se on nyt, enkä minäkään ole kuten nyt, olen nelivuotias, kuten  
 TIMO nyt, seison pakarin lattialla ja katselen äitiä, kun hän  
 päistää leipää tai seison siinä katselemassa, kun naapurin  
 tyttäret mankeloivat leppäliinaksi kudottuja pöytäliinojaan  
 tai isä teurastamassa lampaista pakarin edessä olevassa katoksessa.  
 (Äiti isännyyden otettuaan teurasti myös itse sikalahdistaan alkaen,  
 mutta hän teki sen karjakeittiössä ja vedätti ruhot hevosella  
 kinteriin vanhaan navettaan, joka jo oli puuliiterinä.) Tai  
 katselen maitokamarin toisesta pikku ikkunasta kylälle ja jär-  
 velle tai pelmuan aitoissa, kun tavarat sieltä on kevätsiivouksen  
 ajaksi kannettu ulos, silittelen isän piisamiturkkia, pistän  
 käden sinne samettiseen taskuun, katselen hiukan peloissani  
 äidin kettupuuhkaa ja kyselen varoen: "Pureeko se?" Hetken  
 ehkä seurailen kanojen kuopimista aitauksessaan vanhannavetan  
 edessä, juoksen navettapihaan, josta minut häädetään pois, kun  
 lehmää astutetaan vihaisella sonnilla, juoksen takaisin pihaan,  
 kiipeän tallinvintille, jossa on monta hienoa kirkkorekeä, hyl-  
 jätty könninkello, puisia potkukelkkoja ja kaikenlaista mielen-  
 kiintoista tavaraa. Ratasliiterissä katselen hienoja linjaari-  
 rattaita ja ihmettelen, miksi ei niitä kaikkia koskaan käytetä,  
 niitä pienempiä vain, joissa on nahkaiset istuimet ja nahkapeitto.  
 Puuliiterissä poikettuani uskallan nyt toista kautta navettapi-  
 halle, mutta tylysti minua moititaan siitä, että lehmät pelkää,  
 me pois täältä. Kipaistuani riihenpäätyyn tapaan siellä isän  
 lautoja taapeloimassa, muistan silloin jotakin, joka on varmis-  
 tettava. Juoksen isän syliin ja pyydän kauniisti: "Isä anna mulle  
 tähti taivaalta." Isä katsoo minua epäilevästi ja sanoo: "En  
 taida kyetä, mutta koitetaan." Valitaan sitten pitkä riuku, isä  
 kiipeää lautakasan päälle ja kurottaa yhä uudelleen, horjahtaa  
 ja huokaa, tulee tyköni ja selittää, ettei isä millään kykene.  
 Käännyin pois, ettei isä näe ilkeää ilmettäni, kun mietin, että  
 äiti on ihan oikeassa, kun hän sanoo, että Hanne on vähä hekkuli  
 noitten lapsiensa suhteen. Sitten minä juoksen tiilitehtaalle

ihailen siellä uutta siniseksi maalattua kultivaattoria, katson varovasti seuraako isän silmä ja livahdan pajaan seinän alitse ryömimällä. Kielletty paikkahan se oli, vaikka niin mielenkiintoinen. Pian sieltä oli lähdettävä, ties vaikka joku tulisi... Katajien suojassa siitä oli helppo livahtaa isoillekiville, siitä tien yli kuivaajanmäkeen, perunakuoppien takaa kurkistaa, ettei vihainen koira tullu pureen, kun oli taas unohtunu olla kiltti. Kaivolla minä taas pysähdyn ihmetteleen, miksi sinne oli kielletty kurkistelemasta, vaikka minä varmasti tiesin, ettei siellä ollut mitään vaaraa. Istahdan reunuskivelle, annan jalkojeni liukua kaivoon, kiepsahdan ympäri, tuen jalkani kaivon kiveykseen ja kiipeän puolivälissä olevalle kalliotasanteelle, kurotan vettä kämmeneeni, juon ja katselen veden pinnalta kuvaani ja ihmettelen, miksi äiti aina sanoo minun olevan kuin peikko, ai niin ja tulee vielä rumemmaksi, jos on tuhma... Kiiruusti sitten ylös kaivosta ja saunan hämääjän miettiin, siellä ainakin oli turvallsita suuressa savusaunassa, missä oli suuri musta parvi imeläjauhojen, maltaiden ja talkkunajauhojen tekoa varten, missä isä palvasi lihoja ja missä Toivan Kalle joka aamu pumppasi vesisäiliön täyteen vettä jokaisen päivän tarvetta varten ja joka lauantai Kalle haki saunasta sen nyytin, johon minut oli kiedottu kylvetyksen jälkeen ja vaikka Kalle oli mykkä, hän joka kerta keinutti minua ja uhkasi heittää lumihankeen. Niin monenlaisia muistoja lapsuudenkodista siellä elettyjä, maailmalle mukana kulkeneita, unohtumattomia.

**Tampereen kaupunginkirjasto—  
Pirkanmaan maakuntakirjasto**

Keskustori 4

Puh. (931) 30 003

PL 152 33101 Tre 10

### Mikrofilmien varausjärjestelmä

1. Järjestelmä perustuu viikkojen numerointiin, joka on almanakassa. Viikon ensimmäinen päivä on maanantai.
2. Varauksia otetaan vastaan kuluvalle viikolle + kahdelle seuraavalle viikolle yhteensä kolmelle viikolle samanaikaisesti. Aina maanantaina heitetään pois edellisen viikon lappu ja kirjoitetaan yksi uusi lappu. Näin ollen korttisto ei pääsu koskaan kolmea korttia suuremmaksi.
3. Yksi henkilö voi saman rullan varata kahdeksi perättäiseksi viikoksi kerralla. Sen sijaan ei ole rajoituksia, kuinka monta eri rullaa hän varaa.
4. Varauksia otetaan vastaan myös puhelimitse.
5. Järjestelmä estää rullan menon kaukolainear, jos joku on sen varannut täällä luettavaksi.



Pikakäynnillä Siirtolaisinstituutissa  
 toukokuussa 1983 Suomen Turussa

Seuran kevätretkeily suunnattiin Suomen Turkuun. Oheisena tiivistetty yhteenveto kiinnostavan Siirtolaisinstituutin toiminnasta:

Avoinna kuten valtion toimistot klo 8.30 - 16.15

kesällä 8.00 - 15.00

Käynnit ilmaisia, aineisto vapaasti tutkittavissa

Johtaja OLAVI KOIVUKANGAS

Toimistos sihteeri MAIJA-LIISA KALHAMA

Siirtolaisinstituutti toimii säätiön pohjalta ministeriöiden valvonnan alla.

Se tutkii ja edistää siirtolaisuustutkimusta sekä kerää kaikenlaista materiaalia Suomesta ja ulkomailta vanhoilta siirtolaisilta.

Se pyrkii saamaan luetteloita ulkomaisista kokoelmista.

Se julkaisee kirjoja a) suomenkieliset b) ruotsinkieliset c) englanninkieliset d) erikoiskirjat, kuten Suomen siirtolaisuuden bibliografia. (Näitä saatavana myös Tampereen kirjaston kautta kaukolainauksena).

Ruotsin siirtolaisuuden näyttelykatalogi, 100 sivua paksu, alkaa kivikaudelta, suomalaiset jäämeren rannoilla (mielenkiintoinen alue) Ruijan perukoilta, jossa jälkeläisiä tänä päivänä.

Oma aikakauslehti, ilmestyy 4 x vuodessa, pieniä artikkeleita ja tiedotuksia.

Vilkasta kongressitoimintaa. 10 vuoden aikana 10 seminaaria, myös kansainvälisiä (Torontossa), jossa käsiteltiin Australian ja Afrikan siirtolaisuus. Keskimäärin 130 osanottajaa.

Tutkijaseminaareissa 20 - 30 tutkijaa mukana. Turussa seuraava konferenssi. Parhaillaan mammuttisuunnitelma, johon pyritään saamaan Amerikasta paljon osanottajia, s päivän kiertoajelu Pohjanmaalle, takaisin Keski-Suomen (Rautalammin) kautta Turkuun.

Näyttelytoiminta. Suomalainen siirtolaisuus Yhdysvaltoihin, historiallinen näyttely.

Toinen Ruotsin siirtolaisuuden näyttely, joka tällä hetkellä Seinäjoen Taidehallissa, siirtyy Helsinkiin juhannuksesta ja sen jälkeen palaa Turkuun.

Olavi Koivukangas oli Australian siirtolaisena vv. 1969 - 1972 ja tekee parhaillaan väitöskirjaa sekä valmistelee suomalaista kirjaa.

Siirtolaisten siirtyminen alueelta toiseen.

Ruotsista palanneista tutkimus. Koululaisten sopeutuminen.

Vanha kirjasto, jossa tällä hetkellä n. 3000 teosta.

Käyttövarat pienet.

Miten palvelee sukututkijoita?

- lähinnä neuvoja antava laitos
- arkistossa jonkin verran aineistoa, joka auttaa sukututkijaa, jos mahdollisuus istua ja käydä lävitse
- laaja valokuvakokoelma ja muita lahjoituksia siirtolaisilta

(Turun Yliopistossa laaja luettelo, jos tietää passinantopäivän ja laivan, mistä lähtenyt, saa selville, mihin satamaan päätynt.)

- matrikkeli Ruotsis suomalaisista
- ottaa vastaan tiedusteluja lehden kontaktipalstalle
- tavoitteena tutkia ja selvittää suomalainen siirtolaisuus n. 1 milj. kansalaista lähtenyt maasta

Växjö'n kaupungissa, Ruotsissa, Tukholmasta 14 km, löytyy tietoa ruotsalaista syntyperää olevista amerikkalaisista, projekti valmiina. Mobergin kirja 60-luvulta "maastamuuttajat".

Ennen vuotta 1924 Valtionarkistossa kopiot lääninhallituksen passiluetteloista, sen jälkeen maakunta-arkistoissa. Uusimmat, 30-luvun lääninhallitusten arkistoissa. Parhain Vaasan maakunta-arkisto. Myös Seinäjoen kaupunginkirjastossa paljon materiaalia, Anna-Leena Toivonen tutkinut väitöskirjassaan.

Matkustajaluetteloita Suomen Höyrylaiva Oy:ssä. Alkuperäiset lahjoitettu Ålands Akademin merimuseoon. Mikrofilmeinä Turun Yliopiston historian laitoksella.

Sen jälkeen vastaanottajamaiden lähteisiin eli suomalaisten seurakuntien arkistot, jotka valokuvattuna Turun Yliopiston historian laitoksella.

Myöskin työväenopistojen arkistot tärkeä lähde. Amerikassa Michiganin Hancock'ssa laaja arkisto

AINA KANNATTAA KÄÄNTYÄ TURUN SIIRTOLAISUUSINSTITUUTIN PUOLEEN TIEDUSTELUIN soittaen, kirjein tai käynnin.

?? 1881-1893 koko maata käsittävät siirtolaisuusluettelot

Maistraatit ja nimismiehet ovat myöntäneet passeja Pietarsaari Hanko Karlela kokkola.

Luetteloitu Suomen siirtolaisuuden bibliografiassa.

Saatu lahjaksi ALPO JUNTUSEN teos "Suomalaisten muuttaminen Siperiaan".



Kuvassa instituutin johtaja Olavi Koivukangas ja toim. sihteeri Maija-Liisa Kalhama valitsevat valokuvia Australian siirtolaisuutta esittelevään näyttelyyn.

Ajatuksia sukututkimuksesta

# Ole uskollinen maallesi II

Viime lehdessä olleen, sukututkimuksesta kertovan jutun alussa oli kerrottu kirjoituksen laatijasta, mutta hänen nimensä oli lopusta tipahtanut pois.

Sikututkimuksen tuntija on Eila Vihtiälä ja hänen artikkelinsa toinen osa on nyt julkaisuvuorossa.

Finne korosti usein sitä, että maa säilyttää aina viljelijänsä nimen, ja että joka on uskollinen maalle, sille maakin on uskollinen. Metsitettyjä pakettipeltoja katsellessani usein mietin kuinka halukkaasti ihmiset haluavat tuhota aikaisempien sukupolvien muistomerkit, niin raivatut pellot, kuin esineelliset hautapaadetkin. Tämä hän on Kangasalla nähtävissä. Jotakin aina jää jokaisesta eletystä elämästä — nimi arkistojen kätköihin, joskus ei sitäkään. Kuitenkin ne nimet, jotka ovat kadonneet elävät meissä.

Kun sukututkija on päässyt siihen asti, että hän katselee esivanhempansa perunkirjaa, arvioi mitä hänellä on ollut ja mitä on jäänyt perillisillä. Ei voi koskaan olla hämmästyttämättä. Jos on jäänyt paljon, miettii, mitä sille omaisuudelle tapahtui, missä se nyt on. Tai kun ei ole jäänyt mitään aineellista, tai edes nimeä, silloin tuntee syvää kiitollisuutta, että jäihän elämä, nimetön rengas sukupolvien ketjussa. Yhtä tärkeä ja välttämätön, kuin ne ensinäkemältä kullatulta tuntuvat renkaat.

Eila Vihtiälä

## Jalmari Finne loi edellytykset

Tänä päivänä, kun sukututkimuksen harrastus on leviämässä, haluaisin innostaa jokaista kangasalalaista, joka tuntee mielenkiintoa esivanhempiaan kohtaan, että he rohkeasti alkaisivat työn, jota ehkä mielessään suunnitelleet. Jalmari Finne on näet sen tehnyt meille mahdolliseksi. Hän on laatinut Suomen asutuksen yleisluettelon, joka on monin verroin arvokkaampi muistomerkki hänen elämäntyöstään, kun ne suunnattoman kalliit esineelliset lahjat mitä hän Kangasalan seurakunnalle lahjoitti.

Mielestäni ei nykyaika vielä ole räydellisesti ymmärtänyt Jalmari Finnen työn arvoa. Hän herätti ihmisten kiinnostuksen menneitä sukupolvia kohtaan, loi mahdollisuudet kenen hyvänsä, oppimattomankin, sukututkimusharrastuksille.

## Lisää ajatuksia sukututkimuksesta

5. 7. 1983

Eila Vihtiälä on kahdessa vasta ilmestyneessä Kangasalan Sanomien numerossa käsitellyt varsin myönteisesti nykyään paljon harrastajia saanutta sukututkimusta.

Viimeisessä kirjoituksessaan hän kuitenkin on mielestäni väärässä kirjoittaessaan Finnen aloittamasta, ei siis loppuun saattamasta, Suomen Asutuksen Yleisluettelosta sopivana lähtökohdانا sukututkimusharrastukselle, nimen omaan vielä kangasalalaiselle.

Totta on, että Finnen alkuun panema ja sitemmin valtion toimesta vähitellen täydennetyllä SAY:llä on helpotettu sukututkijoiden työtä.

Miten se sitten soveltuu alkavalle harrastelijalle lähtökohdaksi on jo toinen asia.

Henkilökohtainen sukututkimus käsittääkseni lähtee nykyhetkestä taaksepäin. SAY:n aineisto taas päättyy jo 1700-luvulle. Alkavalle tutkijalle on siis usein vaikeata

käyttää luettelon tietoja hyväkseen.

Finne, syntyperäisenä kangasalalaisena on tehnyt sen sijaan muuta tutkimusta, jota alkava kangasalalainen harrastaja voi helpommin käyttää hyväkseen.

Niistä mainittakoon vain esimerkiksi henkilökortisto ( 10 laattikkoa ) Tampereen kaupungin arkistossa, Hämeen taulu ( 5 kansiota, Kangasalan talonpoikien suvut osin jopa 1500-luvulle asti ) valtion arkistossa, useita käräjajuttuja, perunkirjoja ja vastaavia Hämeen maakunta-arkistossa sekä lisäksi sukuselvityksiä useasta Kangasalan suvusta.

Kirjoittajan maininta on siis täysin oikea, mutta aloittelevalle sukututkijalle mielestäni parempana vihjeenä olkoon edelläoleva.

Muuten kiitos Eila Vihtiälälle hyvistä ajatuksista:

Seppo Heiniö